

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертацію
Кузніченко Яни Миколаївни
на тему: «Пруденційне регулювання достатності капіталу банку»,
представленої на здобуття наукового ступеня кандидата економічних
наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

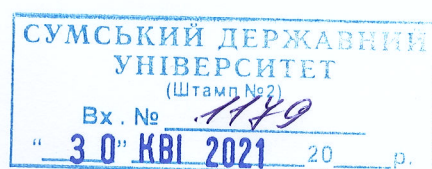
Актуальність теми дослідження та зв'язок із науковими програмами

Активізація глобалізаційних та інтеграційних процесів, які характеризуються значним зростанням та лібералізацією транскордонних переміщень товарів, послуг та капіталу, призводять до розмивання національних кордонів та набуття світовою економікою загальної основи з транснаціональним виробництвом, глобальною фінансовою системою, побудованою на узгоджених правилах міжнародної торгівлі

Разом із тим, на тлі суттєвого зниження ефективності застосування традиційних інструментів регулювання фінансово-банківської системи на національному рівні, інтенсифікації конвергентних процесів між різними сегментами фінансового ринку, збільшення частоти та деструктивних наслідків реалізації фінансових криз, виникає об'єктивна необхідність пошуку нових шляхів управління цим складним процесом, не покладаючись на дію тільки ринкових сил, запровадження необхідних регулюючих механізмів, зокрема розробки нових моделей управління ризиками та рівнем достатності капіталу в банківському секторі.

Таким чином, управління банком в сучасних умовах має бути максимально адаптивним до впливу екзогенних та ендогенних факторів, проте базуватися на стратегічному управлінському підході на противагу стихійному оперативному менеджменту. Слід також відмітити, що виключна необхідність кардинальної трансформації поточних підходів до управління ризиками та капіталом банків зумовлена як означеними вище загальносвітовими трендами, так внутрішніми процесами (соціально-економічна криза, військовий конфлікт, світова пандемія коронавірусу та ін.).

За наведених умов, враховуючи, що важливі аспекти означеної проблеми ще не набули комплексного та глибокого вивчення, важливість та актуальність даного дослідження є очевидними.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій дослідження

Висновки та рекомендації, що містяться в дисертаційній роботі, достатньо обґрунтовані, опрацьовані в повній відповідності до мети і завдань, предмета та об'єкта дослідження, базуються на загальнонаукових положеннях економічної науки і результатах наукових досліджень, їх узагальненні, критичному осмисленні наукових праць вітчизняних та зарубіжних учених із широкого кола економічних проблем, пов'язаних із пруденційним регулювання достатності капіталу банку.

Дисертантка поставила за мету розвиток методичних підходів та організаційних засад розвитку пруденційного нагляду в Україні в частині визначення достатності капіталу банків та адекватності ризикам, на які наражається капітал внаслідок здійснення банківської діяльності, яку було повноцінно досягнуто в процесі вирішення основних завдань дисертаційної роботи.

Достовірність основних положень та висновків дисертації забезпечується застосуванням широкого спектра відомих методів наукового пізнання, зокрема, його основу склали: діалектичний і системний підходи, індукція та дедукція – під час дослідження причинно-наслідкових зв'язків у процесі пруденційних вимог до достатності капіталу банку; морфологічний аналіз – при вивченні понятійно-категоріального апарату дослідження; історичний підхід – при узагальненні еволюції міжнародного досвіду щодо пруденційних вимог до капіталу банку; методи групування, порівняння, абстрагування, узагальнення, економіко-статистичні методи збирання та оброблення інформації – під час аналізу методичного інструментарію розрахунку нормативу Н2 в Україні; графічний і табличний методи як ілюстративний інструментарій; методи багатofакторного аналізу – під час прогнозування ефективності методичного інструментарію для розрахунку нормативу Н2; методи кластеризації – при застосуванні індикативного показника для обчислення операційного ризику, як складової нормативу Н2, та при співвіднесенні агрегованих історичних даних щодо рівня дефолтів із рівнем дефолтів боржників окремого банку; нечіткої логіки – під час моделювання способу обчислення операційного ризику, як складової нормативу Н2, при застосування індикативного показника; системний метод – під час розроблення інструментарію правового, інформаційного та організаційного забезпечення розвитку пруденційних вимог до достатності капіталу банку в Україні.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Аналіз змісту дисертації, автореферату та основних публікацій Я. М. Кузніченко дозволяє стверджувати, що основні положення сформульовані авторкою особисто, відображають її істотний внесок у розвиток теоретичних засад та методичного забезпечення формування й реалізації пруденційного регулювання достатності капіталу і характеризуються науковою новизною.

У роботі набули подальшого розвитку трактування категорії капітал банку як суми власних коштів, залишкової вартості активів після вирахування всіх його зобов'язань, що уособлюють в собі інтерес власників банківської установи та призначенням яких є покриття ризиків, на які банк наражається в процесі діяльності (с. 27-47 дисертації). Запропоноване визначення дає можливість визначити пріоритетні напрямки вдосконалення підходів оцінки достатності капіталу у банківській практиці з позицій здатності абсорбувати збитки внаслідок реалізації ризиків та спроможності забезпечити стійкість банку в шоківі періоди.

Теоретичну та практичну цінність становить удосконалені методичні засади оцінювання достатності капіталу банку (с. 132-151 дисертації). На відміну від існуючих підходів у дисертаційній роботі запропоновано визначати мінімально допустимий обсяг капіталу банку для покриття кредитного, операційного та ринкового ризиків, а також формувати інформаційну базу для прийняття ефективних управлінських рішень щодо спроможності банків утримувати дані ризики на допустимому рівні, не створюючи при цьому загрози стійкості банку.

На позитивну оцінку заслуговують запропоновані авторкою методичні засади оцінювання кредитного ризику (с. 155-162 дисертації). На відміну від існуючих підходів формалізація кредитного ризику відбувається для кожного виду активів (балансові та позабалансові активи, позабалансові строкові фінансові інструменти) та зважається в подальшому на оціночне значення ризику країн експортних кредитних агентств, що беруть участь в «Угоді про офіційно підтримувані експортні кредити». Це дозволяє підвищити достовірність отриманих результатів та сформувати єдину систему показників кредитного ризику для всієї банківської системи України.

Необхідно відзначити також розвинені методичні засади визначення операційного ризику банку (с. 162-168 дисертації). Відмінність моделі оцінювання операційного ризику полягає у поєднанні двох підходів його оцінювання: базового й стандартизованого, диференційованих в залежності від рівня розвитку банку та оснований на мультиплікативній згортці рівня

доходу банку за кожний рік і сталого коефіцієнту для першого підходу та адитивній згортці доходу банку за кожною бізнес-спеціалізацією зваженого на відповідний коефіцієнт ризику для другого підходу.

Істотним авторським здобутком є розроблений методичний інструментарій розрахунку величини ринкового ризику діяльності банку (с. 168-178 дисертації), що ґрунтується на розрахунку його інтегрального показника, який на відміну від існуючих, базується на побудові адитивної моделі лінійної згортки індивідуально визначених процентного, валютного, фондового та товарного ризиків зважених на коефіцієнти масштабування. Це дозволяє врахувати специфіку діяльності банку при реалізації операцій пов'язаних з коливанням курсу валют, цін на товари й послуги, процентних ставок та котирування акцій.

Перспективним для подальшого використання у фінансовій науці та практиці є розроблений підхід до побудови індикативного показника вибору методу розрахунку (базовий / стандартизований / вдосконалений) вимог до капіталу банку для покриття операційного ризику на основі регресійного аналізу, що дозволяє об'єктивно визначити (с. 181-196 дисертації), які банки можуть застосовувати базовий метод для обчислення операційного ризику, які мають використовувати для таких цілей більш складний стандартизований метод, а які можуть претендувати на застосування вдосконаленого економетричного підходу.

У роботі вперше запропоновано науково-методичний підхід щодо визначення оціночних рівнів дефолтів боржників (с. 196-210 дисертації). Особливостями цієї моделі є визначення матриць міграції та подальшого співставлення агрегованих історичних даних щодо рівня дефолтів боржників по банківській системі з відповідними даними окремого банку. Це дозволяє банкам ефективно контролювати рівень платоспроможності боржників, а НБУ, будучи базовим суб'єктом мікропруденційного нагляду, – визначати рівень застосування інструментів впливу до банків, з огляду на рівні дефолтів їх боржників (загальний ступінь нагляду; ступінь моніторингу; ступінь вжиття заходів).

Достовірність досліджень, повнота відображення висновків і пропозицій в опублікованих авторкою дисертації працях. Оцінювання оформлення дисертації та змісту автореферату

Наукові положення та висновки, що сформульовані в дисертації, є достовірними, що підтверджується опрацюванням значного обсягу літературних джерел і практичним упровадженням результатів наукових досліджень. Список основних опублікованих праць за темою роботи свідчить

про обґрунтованість та повноту викладених наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизну.

Основні результати дисертаційної роботи опубліковано у 17 наукових працях загальним обсягом 9,94 друк. арк., з яких особисто автору належать 8,64 друк. арк., у тому числі: підрозділи у двох колективних монографіях, 9 статей у наукових фахових виданнях України, 3 статті у науковому виданні, що включене до міжнародної науко-метричної бази Scopus, 5 публікацій у збірниках тез доповідей конференцій.

Розробки, презентовані в дисертаційній роботі, належать особисто здобувачці, наукові положення, висновки і рекомендації, що виносяться на захист, одержані авторкою самостійно. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертаційній роботі використано лише ідеї та положення, одержані автором особисто.

Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел. Дисертація за змістом, сутністю, структурою та оформленням повністю відповідає вимогам до кандидатської дисертації економічного профілю, викладена на 191 сторінці основного тексту, містить 41 таблицю та 19 рисунків. Список використаних джерел вміщує 210 найменувань. Зміст дисертації охоплює основні аспекти теми дослідження. У дисертації Я. М. Кузніченко проведено ґрунтовний аналіз теоретико-методичного надбання вітчизняної і зарубіжної науки щодо забезпечення формування і реалізації пруденційного нагляду. Дисертація за змістом відповідає паспорту спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. Обсяг та оформлення дисертації є такими, що відповідають вимогам МОН України. Перелік опублікованих праць за темою дослідження в повному обсязі відображає зміст дисертаційної роботи.

Значущість результатів дисертації для науки і практики, рекомендацій щодо їх подальшого використання

Наукові положення, висновки і пропозиції, сформульовані дисертанткою, характеризуються науковою новизною та відображають особистий внесок здобувачки в розвиток фундаментальних положень пруденційного регулювання, що полягає в авторському вирішенні актуальної наукової проблеми – розвитку методичних підходів та організаційних засад пруденційного нагляду в Україні в частині визначення достатності капіталу банків та адекватності ризикам. Одержані результати дисертаційної роботи Кузніченко Я.М. мають практичне значення, що полягає в розробленні теоретико-методичних положень і доведенні їх до рівня конкретних практичних рекомендацій, спрямованих на формування та реалізацію пруденційного регулювання банків.

Підходи щодо вдосконалення існуючої методики розрахунку нормативу Н2 у частині розширення переліку банківських ризиків, які потребують покриття капіталом, застосування у практичній діяльності банків моделі обчислення оціночних рівнів дефолтів боржників та моделі розрахунку індикативного показника як способу обчислення вимог до капіталу банку для покриття операційного ризику – рекомендовані Міністерством фінансів України до застосування державними банками (довідка Міністерства фінансів України від 16.04.2019 №38000-02-5/4); підходи до розрахунку кредитного, ринкового та операційного ризиків, як складових достатності капіталу банку, а також використання моделі співвіднесення агрегованих історичних даних щодо рівня дефолтів боржників із рівнями дефолтів банків впроваджено в діяльність аудиторської компанії ТОВ «ПКФ Україна» (довідка від 26.02.2019 № 147); використання формули розрахунку достатності капіталу банку, що базується на вдосконаленому визначенні поняття «капітал банку» в частині відображення економічної сутності капіталу банку з точки зору покриття банківських ризиків, вдосконалює оцінку кредитного ризику та запроваджує оцінку операційного та ринкового ризиків – у діяльність НБУ в Харківській області (довідка від 15.04.2019 №64-0002/); підходи до розрахунку кредитного, ринкового та операційного ризиків у складі вимог до оцінки достатності капіталу банку, а також використання моделі індикативного показника з метою вибору способу, який використовується для розрахунку вимог для покриття операційного ризику, залежно від рівня складності здійснюваних банками операцій – у діяльність окремих банків в Харківській області (довідка Харківського банківського союзу від 29.03.2019 № 6).

Результати дисертації використовуються в навчальному процесі Сумського державного університету під час викладання дисциплін «Банківські ризики», «Банківська справа» й «Аналіз банківської діяльності» (акт від 27.05.2020 р.).

У цілому це доводить значущість одержаних наукових результатів у дисертації для використання НБУ, банками України та юридичними особами, які проводять аудиторську діяльність банків та надають аудиторські послуги, закладами вищої освіти та перспективність упровадження цих результатів у їх діяльності.

Дискусійні положення та недоліки дисертаційної роботи

1. Досліджуючи теоретичні здобутки авторки в межах розділу 1 (с.27-85) зазначимо, що підрозділ 1.2 (с. 47-66) відображає еволюцію підходів до оцінювання та превенції фінансових криз в Україні на тлі зміни парадигми впровадження банківського нагляду Базельським комітетом з банківського

нагляду. В свою чергу, у підрозділі 1.3 (с.66-85) міститься інформація щодо міжнародної практики оцінювання достатності капіталу та встановлюється рівень імплементації рекомендацій Базельського комітету у практику банківського нагляду в Україні. На нашу думку, матеріал цих підрозділів необхідно було досліджувати в наступній логічній послідовності: по-перше провести аналіз еволюції підходів, окремо визначити швидкість імплементації Базельських критеріїв в інших країнах світу та дієвість превенції криз. Додатково необхідно було б представити етапи впровадження реформаторських підходів в Україні з приводу мікропруденційного нагляду.

2. Зважаючи на той факт, що ключовим індикатором, який всебічно розглядається та удосконалюється в роботі є норматив достатності капіталу, а концепція сучасного підходу Базеля III передбачає реалізацію превентивного регулювання в межах комбінації мікропруденційного нагляду (мінімальні вимоги до капіталу) й макропруденційної політики (контрциклічний буфер, буфер системної важливості та системного ризику), то справедливо зауважити, що дослідження здобувача тільки фрагментарно наближує механізм регулювання банківської системи України до найкращих Європейських практик превентивного банківського нагляду.

3. У другому розділі дисертаційної роботи (с. 106-151) авторкою запропоновано здійснювати аналіз ризиків банку при оцінюванні достатності його капіталу. На нашу думку, на сьогодні одним із ключових викликів стабільного функціонування фінансових установ є запобігання кібератакам та забезпечення безпеки персональних даних про клієнта. Проте з тексту дисертації залишилося незрозумілим яким чином здобувачка враховує вплив ризику кібершахрайств при оцінюванні достатності капіталу банку. Особливо це актуально, на нашу думку, при оцінюванні операційного ризику, оскільки кібератаки переважним чином впливають на складові його формування, проте й інші ризики також будуть збільшуватись за умови наростання інформаційних загроз.

4. Підтримуючи здобутки авторки щодо розробки методичних засади удосконалення пруденційних вимог до достатності капіталу банків (рис. 3 автореферату, с. 9 та рис. 2.10 дисертації, с. 150), незрозуміло, чому здобувачка тільки на рівні формалізації визначає перспективні підходи оцінювання операційного, кредитного та ринкового ризиків за допомогою власних внутрішніх моделей банків. Навіть теоретичне дослідження цих аспектів забезпечення достатності капіталу, дозволило б сформувати цільові показники розвитку пруденційного нагляду як для окремих банків, так й для НБУ.

5. Схвальної оцінки заслуговують розвинуті авторкою методичні засади визначення операційного ризику (с. 162-168) на основі

мультиплікативної згортки річного доходу банку і сталого коефіцієнту для базового підходу та адитивній згортці річного доходу банку за кожною бізнес-спеціалізацією, зваженого на відповідний коефіцієнт ризику для стандартизованого підходу. У той же час, результати реалізації даних методичних засад зазнали б високої практичної цінності за умови їх формалізації не тільки для АКБ «Приватбанк» та АБ «ОТП-банк», але й для інших банків України. Це дозволило б сформувати ґрунтовну інформаційну базу прийняття ефективних управлінських рішень щодо управління операційним ризиком банку.

6. В підрозділі 3.3 (с. 196-210) автором визначаються три рівні банківського нагляду залежно від стану міграції боржників, однак не проведена ідентифікація організаційних рекомендацій чи наглядових заходів, які мають застосовуватись до банку за умови віднесення його до того чи іншого рівня з метою корегування ситуації або утримання рівнів дефолтів боржників банку на низькому рівні.

Проте висловлені побажання та зауваження не зменшують високого науково-теоретичного та прикладного рівнів проведеного здобувачкою дослідження.

Загальне оцінювання дисертації та її відповідність установленим вимогам Міністерства освіти і науки України

Дисертаційна робота Кузніченко Яни Миколаївни на тему: «Пруденційне регулювання достатності капіталу банку» є дослідною роботою високого наукового рівня, виконаною українською мовою, оформленою відповідно до норм і правил МОН України, завершеною в межах поставлених завдань, спрямованою на вирішення актуальних проблем, пов'язаних із розвитком методичних підходів та організаційних засад пруденційного нагляду в Україні в частині визначення достатності капіталу банків. Тема і зміст дисертації відповідають спрямованості спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит і профілю спеціалізованої вченої ради Д 55.051.06 у Сумському державному університеті. Автореферат за структурою і технічним оформленням повністю відповідає визначеним Міністерством освіти і науки України вимогам. Зміст автореферату відповідає змісту дисертаційної роботи, повною мірою відображає її науково-методичні положення, не містить інформації, не наведеної в роботі.

Глибина дослідження, одержані наукові результати, рівень подання матеріалу, перелік публікацій віддзеркалюють наявність теоретичних та методичних наукових розробок, що є предметом захисту кандидатської дисертації за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Ураховуючи зазначене, вважаємо, що за змістом та оформленням, науковою і практичною значущістю дисертаційна робота з теми «Пруденційне регулювання достатності капіталу банку» повністю відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. (зі змінами та доповненнями), що висуваються до кандидатської дисертації, а її авторка Кузніченко Яни Миколаївни заслуговує на надання наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент:

доцент кафедри економіки, підприємництва та управління підприємствами

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Міністерства освіти і науки України

кандидат економічних наук, доцент

Р. А. Павлов

Вчений секретар

Т.В. Ходячен